

„OGLĄDAM, CZUJĘ, MYŚLĘ - młodzi w kinie”

raport o młodych w kinie

Do kina chodzą na premiery i najgłośniejsze produkcje. To dla nich popkulturowy rytuał i towarzyska rozrywka. Filmy ważne, wywołujące emocje wolą oglądać w samotności. Historie innych ludzi pozwalają im lepiej zrozumieć świat i siebie.

„OGLĄDAM, CZUJĘ, MYŚLĘ - młodzi w kinie” – to pierwszy w Polsce raport o wpływie kina na postawy i emocje młodych. Pierwsze badanie, poświęcone najważniejszym tematom, przeżyciom i oczekiwaniom nastolatków wobec filmu. Raport jest częścią ogólnopolskiej kampanii „OGLĄDAM, CZUJĘ, MYŚLĘ - młodzi w kinie” zainicjowanej przez Stowarzyszenie Nowe Horyzonty, organizatora programu *Filmoteka Szkolna. Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej* - największego projektu edukacji filmowej dla polskich uczniów. Kampania ma na celu podkreślenie, jak ważny dla młodych ludzi jest kontakt z ambitnym, nieszablonowym kinem, które kształtuje osobowość i światopogląd, wpływa na wrażliwość i dojrzałość emocjonalną.

KOGO BADALIŚMY? Nastolatki w wieku 15-19 lat, chłopców i dziewczyny. Badanie przeprowadzono w grupie ogólnopolskiej.

JAK BADALIŚMY? Badania fokusowe (oddzielne grupy dziewczyn i chłopców), badanie ilościowe metodą CAWI oraz netnografia, czyli wywiad internetowy za pośrednictwem Facebooka.

CO BADALIŚMY? Rolę filmu w poznawaniu świata, kształtowaniu wrażliwości, postaw, światopoglądu nastolatków, ze szczególnym uwzględnieniem pięciu obszarów: tożsamości, empatii, wielokulturowości, konsumpcjonizmu oraz buntu.

Prolog

74% nastolatków widziało filmy, które mocno na nich wpłynęły. Zdaniem 82 % badanych filmy mogą być przestrożą, czego nie należy w życiu robić.

Kino jest dla młodzieży źródłem rozrywki i przeżyć, budzącym często sprzeczne uczucia: smutek, śmiech, strach, wzruszenie. Większość uważa, że kino to ważny element ich rozwoju emocjonalnego i intelektualnego. Obrazy mogą być przestrożą, czego nie należy robić, jako przykład badani wskazywali m.in. „Salę samobójców” i „Galerianki”. W kinie chcieliby częściej oglądać filmy o: roli przyjaźni (57%), kompleksach i problemach z akceptacją siebie (50%), konfliktach i relacjach z rodzicami (41%), samobójstwach (15%), anoreksji i bulimii (9%).

„OGLĄDAM, CZUJĘ, MYŚLĘ - młodzi w kinie”

raport o młodych w kinie

Scena 1: Tożsamość

Według 80% nastolatków historie innych ludzi pozwalają lepiej zrozumieć świat i siebie samego. Dla 72% szczególnie ważne są filmy pokazujące problemy rówieśników.

Większość badanych uważa, że film powinien być przede wszystkim poruszający emocjonalnie, by można było wczuć się w sytuację bohaterów.

Jako obrazy pozwalające poznać własną tożsamość wskazywali te, ukazujące osoby w trudniejszej sytuacji niż oni, a także filmy poruszające problemy wieku dorastania.

„Dobrze jest zobaczyć, jak ktoś ma tak, ja my, też mu źle, a może gorzej, jakoś to przetrwać sobie”.

Jednym z najważniejszych tytułów o tym, kim się jest w realnym i wirtualnym świecie, relacji z rówieśnikami i rodzicami okazała się „Sala samobójców”. Chłopcy częściej szukali w kinie męskich wzorców. Dziewczyny zwracały uwagę na problem stosunku do swojego ciała.

„W filmach wszyscy są piękni i piją latte, a to nie jest tak. Jak ktoś jest gruby to ma słabo, teraz nawet faceci się odchudzają”.

Ponieważ badane nastolatki wskazywały, że treścią ich życia są kontakty z rówieśnikami od kina oczekują, że pozwoli im zrozumieć reguły rządzące relacjami z kolegami i rodzicami, podejmować trudne wybory.

Temat tożsamości narodowej był dla badanych nieciekawym, odległym. Filmy o tej tematyce kojarzą się młodym ze szkolnym obowiązkiem oglądania kina historycznego. Zamiast nich woleliby zobaczyć obrazy aktualne, o współczesnej Polsce i dylematach wynikających z emigracji wielu Polaków.

Zdaniem 60% badanych brakuje filmów realistycznie pokazujących miłość.

Cukierkowa wizja miłości propagowana przez komedie romantyczne budzi frustrację młodych. Woleliby zobaczyć, że jest to uczucie trudne i nie zawsze kończy się happy endem.

„Rzadko kiedy pokazują, że miłość jest też cierpieniem. Bo te filmy pokazują idealne scenariusze, zupełnie przerysowane, nie pokazują, jak wygląda to w życiu”.

Badani zwracali też uwagę, że za pośrednictwem kina chcieliby mieć możliwość lepszego poznania, zrozumienia ludzi homo- i transseksualnych, szczególnie, że – jak oceniają – w mediach jest za mało rzetelnych informacji na ten temat.

„Żeby uświadomić, że to nie są jakieś dziwolągi, tylko zwykli, normalni ludzie, którzy po prostu się kochają”.

Współczesne nastolatki to indywidualiści oglądający filmy przez pryzmat własnego „ja”, porównujący się z bohaterami i stawiający się na ich miejscu. W tym stosunku do kina widoczna jest charakterystyczna cecha całego pokolenia - niezwykle skupionego na sobie, mającego potrzebę podkreślania własnej wyjątkowości.

„Na tym etapie życia człowiek kształtuje swoją tożsamość, toczy rodzaj walki o siebie. W kinie szuka wzorców, bodźców do przemyśleń o swojej seksualności, o swoim ciele, o relacjach z innymi” – komentuje psycholog Katarzyna Wasilewska.

W programie FilMOTEKI Szkolnej. Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej problem tożsamości poruszają m.in. filmy: „Sekret Eleonory”, „Billy Elliot”, „Juno”, „Podkręć jak Beckham”, „Jesteś Bogiem”

„OGLĄDAM, CZUJĘ, MYŚLĘ - młodzi w kinie”

raport o młodych w kinie

Scena 2: Empatia

72% nastolatków przyznaje, że dzięki filmom z większym zrozumieniem patrzą na ludzi, którzy są od nich inni.

Większość badanych nastolatków spontanicznie deklarowała, że najważniejszą rolą filmu jest uwrażliwienie na problemy innych. Przede wszystkim przez możliwość utożsamienia się z bohaterami z pozoru „obcymi”, „dziwnymi”, „w trudnych sytuacjach życiowych”. Dziewczyny przedstawiały się jako bardziej empatyczne niż chłopcy. Z opowieści młodych wynikało też, że „poczuć” znaczy tyle co „zrozumieć”.

„My żyjemy w takim i takim środowisku i tak naprawdę skąd mamy wiedzieć, co się dzieje w innym. Nieraz niektórzy obejrzą film i zobaczą, jak inni mają gorzej”.

Wielu przyznało, że dzięki kinu musieli zmierzyć się z problemami, których personalnie nie doświadczyli i dzięki temu stali się na dane tematy wrażliwsi. Zwracali szczególną uwagę na filmy pokazujące los ludzi chorych i niepełnosprawnych, jako przykład przywoływali m.in. „Nietykalnych” w reżyserii Oliviera Nakache’a i Erica Toledana.

„Pokazać, że są ludzie jacyś na wózkach, że są takie osoby pośród nas i że oni tak samo czują i tak samo chcą być akceptowani”.

Młodych przejmują także filmowy los ofiar przemocy i ludzi biednych, a także osób prześladowanych i dyskryminowanych.

„Dzięki takim filmom jak Forrest Gump można zrozumieć, co ludzie czują, jak oni widzą świat. Że to nie jest po prostu głupek i tępak, tylko to tak poszerza horyzonty”.

Nastolatki deklarowały, że utożsamiają się z bohaterami, których spotkał trudniejszy los i dzięki temu zaczynają doceniać swoją sytuację. W ten sposób filmy pomagają przewartościować im życie.

„Filmy uczą, że nie jestem taki sam jak inni, ale jednocześnie, że nawet z ludźmi z kompletnie odmiennych środowisk łączą mnie wspólnie przeżywane problemy, emocje. To bezcenna lekcja szacunku”

– uważa psycholog Katarzyna Wasilewska.

W programie Filмотeki Szkolnej. Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej o empatii opowiadają: „Mój przyjaciel lis”, „Pan od muzyki”, „Nietyklani”, „Przytul mnie”, „Motyl i skafander”

Scena 3: Wielokulturowość

81% młodych przyznaje, że filmy o ludziach wywodzących się z odmiennych kultur pomagają zrozumieć im różnice pomiędzy nimi. Zdecydowana mniejszość – tylko 18 % badanych stwierdziło, że nie ma potrzeby poruszania w filmach problemu dyskryminacji.

Zdaniem badanych nastolatków film to ważną drogą poznania innych kultur. **„Nie każdy ma pieniądze, żeby wyjechać, a tak widzi, jak się żyje gdzie indziej”.** Młodzi zwracają uwagę, że kino jest bardziej plastycznie niż tekst, oddaje klimat i specyfikę odległych miejsc. W kontekście wielokulturowości często pojawia się temat tolerancji i dyskryminacji osób innej narodowości. Młodzi mieli podzielone zdania: część wskazywała, że dyskryminacja z powodów kulturowych to wciąż gorący temat, inni - że tolerancja jest większa niż kiedyś, bo ludzie swobodnie się przemieszczają i stali się świadomi, że mieszkańcy innych krajów „to tacy sami ludzie”. Ci, którzy uważali, że problem nietolerancji istnieje, podkreślali uwrażliwiającą i wychowawczą rolę filmu. Dla tych przekonanych o tolerancyjności filmy o wielokulturowości miały przede wszystkim wartość poznawczą. Jeden z uczestników przyznał np., że dzięki kinu zdał sobie sprawę, że rasizm jest nadal żywą ideą. Inni opowiadali o rasizmie i przemocy, przywołując filmy pokazujące konsekwencje kolonizacji, m.in. „Django”.

„Filmy uczą tolerancji i otwartości. To bardzo ważne w profilaktyce przemocy” – dodaje psycholog Katarzyna Wasilewska.

W programie Filмотeki Szkolnej. Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej temat wielokulturowości pojawia się m.in. w filmach: „Persepolis”, „Mojej Australii”, „Latawcach”, „Na krawędzi nieba”, „Klasie”.

„OGLĄDAM, CZUJĘ, MYŚLĘ - młodzi w kinie”

raport o młodych w kinie

Scena 4: Konsumpcjonizm

Zdaniem 72% młodych w kinie brakuje filmów pokazujących negatywną stronę konsumpcjonizmu. Tylko 8% nie lubi filmów pokazujących świat ludzi biednych.

W trakcie badania jakościowego problem stosunku do pieniędzy i posiadania nie pojawił się jako kluczowa kwestia najważniejszych dla nastolatków filmów. Także w toku moderowanej dyskusji nie pojawiły się takie zagadnienia, jak moralna strona systemu kapitalistycznego, kultura posiadania czy związek pieniędzy i władzy. Nastolatki nie dostrzegają konsumpcji jako wyraźnego, osobnego zjawiska. Obszarami, które interesowały młodych w kontekście pieniędzy, były przede wszystkim: bieda - często wiązana przez nich z patologią - oraz chciwość i postawa materialistyczna traktowana przez młodych jako opozycja do postawy opartej na relacjach z drugim człowiekiem. O statusie i stosunku do pieniędzy młodzi mówili chętnie przy okazji innych zagadnień np. zauważając, że bohaterowie „Nietykanych” pochodzą z dwóch różnych środowisk, ale pieniądze nie są w ich relacji kwestią kluczową.

„Nie ważne ile się ma pieniędzy, ważne jest też to, kto jest obok nas”.

Dla współczesnych nastolatków konsumpcjonizm nie jest problemem, w odróżnieniu od poprzednich pokoleń nie tworzą antykonsumpcyjnej kontrkultury – zamiast kreować, wolą konsumować i nie widzą w tym nic złego.

„Kupowanie i wydawanie pieniędzy jest dla nich naturalne jak oddychanie. Ale wyczuwają zagrożenie, deklarując, że brakuje im filmów o ciemnej stronie konsumpcjonizmu” – komentuje psycholog Katarzyna Wasilewska.

W programie FilMOTEKI Szkolnej. Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej temat konsumpcjonizmu porusza: „Slumdog. Miliarder z ulicy”, „Bejbi blues”, „Chiny w kolorze blue”, „Ostatni nomadzi”, „Brak zasięgu”.

„OGLĄDAM, CZUJĘ, MYŚLĘ - młodzi w kinie”

raport o młodych w kinie

Scena 5: Bunt

75% nastolatków uważa, że w młodym wieku każdy przechodzi jakiś bunt, a filmy pokazują jego negatywną stronę: „różne głupie zachowania mogą zniszczyć resztę życia”

Wielu młodych miało problem ze wskazaniem tytułu filmu dotyczącego buntu i gniewu. Do głowy najczęściej przychodziły im tytuły: „Sala samobójców” i „Młodzi gniewni”. Młodzi byli gotowi zaliczyć do produkcji o buncie serial „Rodzinka.pl”, zaś ani razu nie przywołali np. „Buntownika bez powodu” z Jamesem Deanem. W ich wypowiedziach temat buntu pojawiał się jako zjawisko negatywne - zachowanie autodestrukcyjne i groźne, będące efektem presji otoczenia lub jako walka z systemem, złem. Temat buntu bardziej zajmował chłopców, jednak niezależnie od płci badani postrzegali go, jako zjawisko destrukcyjne, a filmy o nim uznawali za rodzaj przestrogi. **„»Sala samobójców« pokazała, dokąd prowadzi bunt w naszym wieku”.** Bunt w filmach jest dla nastolatków najbardziej zajmujący, gdy wywołują go dramatyczne sytuacje. Badani wskazali też, że bunt wymaga uzasadnienia. W kinie najbardziej zainteresowałyby ich opowieść o buncie przeciwko rodzicom, mimo że konflikt pokoleń jest dziś słabszy niż kiedyś, a relacje w rodzinie bardziej partnerskie.

„W okresie budowania tożsamości młody człowiek odrzuca część tego, co daje mu świat. Cenne są filmy pokazujące negatywne konsekwencje buntu, ale warto także pokazywać nastolatkom, że niezgoda na rzeczywistość, na tym etapie życia, jest czymś potrzebnym” – dodaje Katarzyna Wasilewska.

W programie FilMOTEKI Szkolnej. Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej o buncie i gniewie opowiadają: „Combat girls. Krew i honor”, „Fanatyk”, „Wymyk”, „Powrót”, „Bluebird”.

„OGLĄDAM, CZUJĘ, MYŚLĘ - młodzi w kinie”

raport o młodych w kinie

Epilog

76% nastolatków woli oglądać w samotności lub z kimś bliskim filmy o poważniejszej tematyce, a także te budzące silne emocje, szczególnie wzruszenie i strach.

Nastolatki doceniają atmosferę sali kinowej: „W kinie jest klimat”, ale traktują ją przede wszystkim jako miejsce rozrywki, a nie ważnych osobistych przeżyć i doświadczeń.

„Bo takim filmom najważniejszym, często towarzyszy ładunek emocjonalny. Nie zawsze chcemy pokazywać to wśród innych ludzi. I nie umiemy się otworzyć wtedy”.

W grupie chodzą przede wszystkim na komedie i kino rozrywkowe. Pojawiają się jednak nowe rytuały, świadczące o potrzebie wspólnych doznań: każdy z nastolatków siedzi w domu przed swoim komputerem, ogląda ten sam film i komentuje go „na żywo” na Facebooku. Jednak zamiast prowadzić dyskusje o kinie młodzi ludzie częściej żartują, kpią. Badanie pokazało, że refleksyjna rozmowa o filmie sprawia im kłopot. Język debaty był nieporadny, typowy dla sposobu omawiania lektur na lekcjach polskiego.

Badanie, na zlecenie Stowarzyszenia Nowe Horyzonty, przeprowadziła w maju 2013 r. Grupą IQS. Badanie składało się z części fokusowej, badania ilościowego na próbie ogólnopolskiej oraz internetowego wywiadu za pośrednictwem Facebooka. Wzięły w nim udział osoby w wieku 15-19 lat.

„Ludzie w naszym wieku właśnie, to jest okres nastoletni, czyli ludzie przechodzą największe zmiany wtedy w tym czasie. I pewien bieg obrazów może zupełnie zmienić nasz światopogląd i można otworzyć oczy na pewne zagadnienia i na pewne problemy. (...) Hormony cały czas buzują”

– 16-latka

„W filmach ważne jest szukanie samego siebie. Swojego charakteru, swojego... po co tu jestem, dlaczego tu jestem”

– 18-latek

Katarzyna Wasilewska psycholog, pisarka, wieloletnia redaktorka magazynu popularnonaukowego „Focus” i felietonistka magazynu „Film”, prowadziła audycję „Studio filmowe” w radiu TOK FM. Zainteresowana psychologią narracyjną i autonarracjami dotyczącymi ważnych wydarzeń życiowych, pisze o nich doktorat w SWPS.